

Monitieteisen termityön hanke

Avoin termikokous 22. 10. 2015

Aiheena realismi

Läsnäolijat: Tiina Käkelä-Puumala (alustaja), Oiva Kuisma, Riikka Rossin, Janne Vanhala, Aino Kukkonen, Markku Roinila (sihteeri)

Puhuttiin hankkeesta yleisesti ja Riikka Rossi mainitsi, että hän järjestää Tomi Huttusen kanssa kokeellisen luentokurssin keväällä 2016 realismista. Hänellä on myös menossa kolmevuotinen projekti tästä aiheesta. Tiina Käkelä-Puumala alusti realismista lähinnä kirjallisuudentutkimuksessa.

Mietittiin sitä miksi realismi-termiä on Termipankissa vain harvoilla tieteenaloilla. Esimerkiksi yhtäkään luonnontieteen realismi-termisivua ei ole. Esittävien taiteiden koordinaattori tunnusti, että sivulle olisi tarvetta, mutta sitä ei vielä ole. Sivun on kuitenkin tarkoitus tehdä piakkoin. Keskusteltiin realismi-termin ulottuvuuksista.

Realismin käsitehistoria alkaa 1800-luvun alkupuolella ja siitä tulee Ranskassa taiteen kuvaamiseen tarkoitettu yleiskäsite 1800-luvun puoliväliin mennessä. Realismin voi jakaa toisaalta perioditermiksi ja toisaalta kirjallisuuden ihanteeksi. Perioditerminä realismi on kiistanalainen, mutta terminä se liittyy olennaisesti modernin romaanin syntyyn 1700-luvun lopussa. Siten voi sanoa, että realismi jatkuu kirjallisuudentutkimuksessa edelleen.

Realismi merkitsee myös esteettistä, epistemologista ja emansipatorista kirjallisuusihanetta. Realistisen taiteen tulee kuvata elämää sellaisenaan, kaunistelematta ja ottaa kohteekseen kaikki se, mitä ei mahtunut romantiikan ja klassismin taidekäsitteeseen. Keskustelussa usein tuli esille Erich Auerbachin Mimesis-teos, jossa kuvataan realismia eri aikakausien kirjallisuudessa. Realismeja on myös monia eri lajeja: naturalismi, sosialistinen realismi, maaginen realismi. Kaikki eivät ole yhtäpitäviä realismin alkuperäisen merkityksen kanssa – esimerkiksi sosialistinen realismi kuvaa todellisuutta ihannoivan poliittisen suodattimen läpi ja maaginen realismi liittää todellisuuteen yliluonnollisia elementtejä.

Realismi oli kirjallisuustieteessä myös epistemologinen ihanne – tieto voidaan saavuttaa omakohtaisen kokemuksen kautta, nimenomaan aistihavainnoilla. 1800-luvulla realismi sai vaikutteita positivismista – katsottiin, että todellisuuden perimmäinen luonne on selvitettävissä luonnontieteen keinoin. Realismiin kuuluvissa kaunokirjallisissa teksteissä korostettiin objektiivisuutta ja kirjailijan tulee olla tiedemiehen kaltainen havainnoitsija, ei moralisti.

Keskuteltiin realismin eri muodoista ja mietittiin ovatko nyt kovin suosittu aikuisten värityskirjat realismin uusi muoto vai ei. Toisaalta värien vapaa valinta viittaa pikemminkin siihen suuntaan, että kyseessä on ei-realistinen ”taidemuoto”.

Realismilla on myös emansipatorinen funktio. Voidaan tuoda esille aiheita, jotka ovat vaiettuja tai kiellettyjä kulttuuri-ilmastossa. Usein vähemmistön edustajan tekstiä pidetään realistisempaan kuin enemmistön. Esimerkiksi maahanmuuttajan teksti ajatellaan usein realistisemmaksi kuin kantaväestön kuuluvan kirjoittajan.

Oiva Kuisma toi esille, että Sartre voisi mainita kirjallisuusteoreetikkona tässä yhteydessä. Estetiikan kohdalla Taine oli merkittävä teoreetikko varsinkin Suomessa (positivistinen lähestymistapa). Suomessa Yrjö Hirn edusti postivistista Hegel-kritiikkiä ja tämä oli eräänlainen parallelismi realismille taiteessa. Pitää myös muistaa, että suomalaisen kirjallisuuden synty sijoittuu realismin aikakaudelle. Mietittiin voisiko kirjallisuuden termisivun alle lisätä kappaleen realismikeskustelusta Suomessa (esim. Hirn). Oiva Kuisma lupasi harkita tehtävää.

Estetiikassa realismi ei ole kovin yleinen käyttötermi – se liittyy useimmiten representaatioon. Janne Vanhanen on kuitenkin luonut estetiikan termialueelle termisivun realismille, jossa käydään läpi aiheen tärkeimmät piirteet. Myös representaatio- ja mimesis-sivut ovat tulossa estetiikan aihealueelle. Mietittiin estetiikan ja kirjallisuudentutkimuksen aihealueiden työnjakoa realisteisen representaation kohdalla. Kumpaan termisivu pitäisi laittaa? Lisäksi termi sopisi mainiosti taidehistorian sivulle jos sellainen aihealue olisi.

Aino Kukkonen mietti pitäisikö Esittävien taiteen alueelle luoda termisivu realistiselle draamalle ja toisaalta myös sivun realistise. Esimerkkinä voi mainita Minna Canthin teokset. Suomessa tunnettiin hyvin myös Ibsenin näytelmät. Myös naturalismista on tulossa termisivu esittäviin taiteisiin.

Filosofian koordinaattori lisäksi keskustelun seuraksena maininnan brittiläisestä empirismistä filosofian realismi-sivulle.

Riikka Rossi lupasi hieman vilkaista naturalismi-sivua jos löytyisi vaikka parannettavaa.

Mietittiin olisiko syytä lisätä muoto ’realistinen’ realismin yhteyteen. Teknisesti se on mahdollista, mutta onko se turha. Mutta pidettiin hyvänä ajatuksena, että olisi termisivu realistinen, joka viittaisi realismi-sivuun.